

Janne Kosunen ja Matti Mieskonen

Tulenkantajat

HISTORIAN TUTKIMUS JA MAAILMANSOTIEN
VÄLISEN AJAN KULTTUURILIIKE

Janne Kosunen ja Matti Mieskonen problematisoivat artikkelissaan maailmansotien välisenä aikana esiintyneiden tulenkantajien historiakuva. Totuttu näkemys 1920-luvun kirjailijaryhmästä on osittain anakronistinen ja hankaloittaa tulenkantajien historiallisen monimuotoisuuden hahmottamista. Historiantutkimuksen näkökulmasta tulenkantajat näyttävät yleisenä kulttuuriliikkeenä, jonka käsittelyssä myös 1930-luku on otettava huomioon.

Tulenkantajia koskeva historiatietämys on synnytetty pääosin kirjallisuudentutkimuksen alueella. Kirjallisuushistoriallinen¹ kertomus 1920-luvulla vaikuttaneesta ja Suomen itsenäisyyden ajan ensimmäistä nuorta kirjailijapolvea edustaneesta kirjailijaryhmästä on ajan myötä vakiintunut yleisesti tunnistetuksi historiakuvaksi ja siirtynyt osaksi historiantutkimuksen yleisesityksiä². Toisen maailmansodan jälkeinen tutkimustraditio painottui voimakkaasti elämäkerroihin ja muistitiedon keräämiseen aikalaisilta.³ Kun samaan aikaan kirjallisuudentutkimusta hallitsi teoksen autonomiseen tarkasteluun perustunut uskriittinen suuntaus, henkilöhistorian yhteensovittaminen vallitsevaan ajatteluun ei ollut ongelmatonta. Pertti Lassila on sittem-

min esittänyt, että ilmaisu ”tulenkantajien aika” on kirjallisuushistoriallinen hätäratkaisu. Vuonna 1987 julkaistussa tutkimuksessaan Lassila kritisoi varsinkin sitä, että kirjallisuuden sijaan tulenkantaja-tutkimus oli keskittänyt huomionsa ryhmän ulkokirjalliseen toimintaan, jonka myötä tulenkantajista oli tullut ”elinvoimaisuudeltaan tavattoman suuri kirjallisuushistoriallinen myytti”⁴.

Lassilan tutkimus edustaa taitekohtaa uuden ja vanhan tulenkantaja-tutkimuksen välillä. Kriittikki myyttisyydestä kohdistui suoraan ensimmäisiin laajoihin tulenkantajista 1960- ja 1970-luvulla kirjoitettuihin tutkimuksiin⁵. Kerttu Saa-

1. Artikkelin yleisnimitykset kirjallisuushistoria ja kirjallisuudentutkimus viittaavat – ellei toisin mainita – tulenkantajia käsitteleviin tutkimuksiin, eivätkä näin ollen ota yleistä kantaa em. tieteenaloihin, jotka ovat jatkuvan muutoksen ja kehityksen alaisia.

2. Esim. Pentti Virrankoski, *Suomen historia. Maa ja kansa kautta aikojen*. SKS 2001, 433–435; Jouko Vahtola, *Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin*. Otava 2003, 300.

3. Martti Haavio, *Nuoruusvuodet. Kronikka vuosilta 1906–1924*. WSOY 1972; Ritva Haavikko (toim.) *Kirjailijat puhuvat. Tulenkantajat*. SKS 1976a; Ritva Haavikko, Kirjailijain haastattelututkimus. Lähtökohtia, menetelmiä, tuloksia. Teoksessa Ritva Haavikko (toim.) *Rivien takaa. Nykykirjallisuuden tutkimusta kirjailijahaastattelujen pohjalta*. SKS 1976b; Ilmari Pimiä, *Jäivät seudut rakkahimmat*. WSOY 1980; Mika Waltari, *Kirjailijan muistelmia*. Ritva Haavikko (toim.). WSOY 1980.

4. Pertti Lassila, *Uuden aikakauden runous. Ekspressionistinen tematiikka 1910- ja 1920-luvun suomenkielisessä lyriikassa*. Otava 1987, 208–209.

5. Kerttu Saarenheimon ensimmäinen tulenkantajista tehty tutkimus *Tulenkantajat* (1966) sekä Ritva Haavikon *Johdanto niille, jotka eivät paljon tiedä tulenkantajista* (1976a) ovat tulenkantaja-tutkimuksen perusteoksia. Niihin viitataan lähes poikkeuksetta, kun avataan tulenkantajien historiaa. Viljo Tarkiainen käsitteli jo vuonna 1934 tulenkantajia kirjallisuushistoriassaan, mutta joutui myöntämään, että ajallinen etäisyys esti saamasta objektiivista kuvaa uusimmasta kirjallisuudesta. Ennen Saarenheimon tutkimusta tulenkantajia olivat käsitelleet omissa kirjallisuushistorioissaan mm. Rafael Koskimies ja Unto Kupiainen. Lauri Viljanen puolestaan käsitteli tulenkantajia useissa artikkeleissa 1930–1950-luvuilla. Viljasen näkemyksillä oli erityisen suurta merkitystä Saarenheimon tutkimukselle. Ks. Kerttu Saarenheimo, *Tulenkantajat*.

FM Janne Kosunen on historia- ja maantieteiden laitoksen tohtoriopiskelija Itä-Suomen yliopistossa. Sähköposti: janne.kosunen@uef.fi.

FM Matti Mieskonen on Suomen historian tohtoriopiskelija Turun yliopistossa. Sähköposti: mtmies@utu.fi.

renheimon ja Ritva Haavikon kaltaiset tulenkantajien erityistutkijat olivat olleet tutkimiinsa kirjailijoihin läheisissä väleissä, mikä näkyi kirjallisuudentutkimuksen, muisteluperinteen ja henkilöhistorioiden sekoittumisessa keskenään. Vaikka kirjallisuudentutkimus on myöhemmin saanut uskriteiikin rinnalle muun muassa kirjallisuussosiologisia painotuksia ja myös biografista tutkimusta on elvytetty⁶, muutos ei ole vaikuttanut tulenkantajia koskevaan yleiseen historiakuvaan. Kirjallisuudentutkimuksen alueella keskustelu tulenkantajista on viimeisten vuosikymmenten aikana ollut vähäistä⁷ ja tuonut aiempaan tutkimukseen vain pieniä lisäyksiä. Yhteiskunnallisesta kontekstualisoinnista ja uusista teoreettisista näkökulmista huolimatta perinteinen näkemys tulenkantajista 1920-luvun kirjailijaryhmänä on otettu annettuna, ja uudet näkökulmat on pyritty sovittamaan siihen.⁸

Tulenkantajien kirjallisuushistoriallinen kaanon on historiantutkimuksen kannalta ongelmallinen. Ensinnäkin 1920-lukuun ja kirjallisuuteen perustuva tulkinta sulkee ulkopuolelleen laajemman näkemyksen tulenkantajista kulttuuriliikkeenä, johon kuuluivat myös 1930-luvun tulenkantajat⁹. Toisekseen – ja suoraan edelliseen

liittyen – kirjallisuushistorioissa näkyvään rooliin noussut epäselvyys tulenkantajiin kuuluneista jäsenistä on aiheuttanut sekaannusta ilmiön historiallisesta luonteesta. Ryhmän olemassaolon epävarmuus on ajan myötä hyväksytty tulenkantajatarinan perustavanlaatuiseksi olemuksiksi.¹⁰ Kulttuuriliikkeen näkökulmasta olennaista ei kuitenkaan ole se, ketkä olivat tulenkantajia, vaan se, mitä tulenkantajien nimissä tehtiin ja sanottiin. Kolmanneksi tulenkantajiksi kutsuttujen kirjailijoiden vaikutus heitä itseään koskevan historiakuvan luomiseen on ollut tuntuva. Tutkijoiden ja tutkimuskohteiden välinen yhteistyö on synnyttänyt historiografisen tilanteen, jossa kaikkien äänet eivät ole päässeet samalla tavalla kuuluviin¹¹.

Tulenkantajista on muodostunut kulttuurin tosiasia, jonka historiallisuutta ei ole toistaiseksi onnistuttu osoittamaan, tai Lassilan mainitsema ”myytti”, jota ei ole näkyvästi kyseenalaistettu. Muut tieteenalat tyytyivät pitkään kopioimaan kritiikkittä kirjallisuushistorioiden tulkinnat osaksi omia esityksiään¹². Vasta Vesa

Ryhmän vaiheita ja kirjallisia teemoja 1920-luvulla. WSOY 1966, Alkusanat; Vesa Mauriala, *Utta aikaa etsimässä. Individualismi, moderni ja kulttuurikritiikki tulenkantajien elämässä 1920- ja 1930-luvuilla.* Gaudeamus 2005, 296.

6. Ks. esim. Elsi Hyttinen & Katri Kivilaako (toim.) *Lukemattomat sivut. Kirjallisuuden arkistot käytössä.* SKS 2010; Voitto Ruohonen, Erkki Sevänen & Risto Turunen (toim.) *Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa.* SKS 2011.

7. Esim. Tuija Takala, Aikakauslehdet ja modernismi. Teoksessa Tuija Takala & Juha Hyvärinen (toim.) *Tutkelmia suomalaisesta modernismista.* Taiteiden tutkimuksen laitos A 21. Turun yliopisto 1990; Päivi Lappalainen, ”Koko Euroopalle sa kättä annat.” Tulenkantajien kosmopoliittisuus ja sen yhteys modernismiin. Teoksessa Tuija Takala & Juha Hyvärinen (toim.) *Tutkelmia suomalaisesta modernismista.* Taiteiden tutkimuksen laitos A 21. Turun yliopisto 1990; Lasse Koskela, Täyttä nykyaikaa. Teoksessa Lea Rojola (toim.) *Suomen kirjallisuushistoria 2. Järkiuskosta vaistojen kapinaan.* SKS 1999, 259–280.

8. Ks. esim. Panu Rajala, *Tulisoihtu pimeään. Olavi Paavolaisen elämä.* WSOY 2014, 84; H. K. Riikonen, *Nukuin vasta aamuyöstä. Olavi Paavolainen 1903–1964.* Gummerus 2014, 55.

9. Vesa Mauriala on kutsunut 1930-luvun tulenkantajien toimintaa ”toiseksi tulenkantajuudeksi”. Nimellä viitataan Tulenkantajain Seuraan, *Tulenkantajat*-lehteen (1932–1939) ja niihin henkilöihin, jotka liikkuvat edellisissä yhteyksissä. Mauriala 2005, 257–269.

10. Saarenheimo 1966, 9–15; Haavikko 1976a, 13–15; Kari Mäkinen, *Unelma jälkikristillisestä kulttuurista ja uskonnosta. Tulenkantajien oppositio kansankirkollista arvomailmaa vastaan 1924–1930.* Suomen Kirkkohistoriallinen Seura 1989, 17–22; Erkki Sevänen, *Vapauden rajat. Kirjallisuuden tuotannon ja välityksen yhteiskunnallinen sääntely Suomessa vuosina 1918–1939.* SKS 1994, 51.

11. Ks. Janne Kosunen & Matti Mieskonen, Taidepoliittisten valtasuhteiden vaikutus tulenkantajien historiakuvan muodostumiseen. *Kulttuurintutkimus* 31:2 (2014), 15–25.

12. Esimerkiksi Kari Mäkisen teologian alaan kuuluva väitöskirja edustaa vielä siirtymävaihetta puhtaasta kirjallisuustieteestä kohti historiallisesti orientoituvaa tulenkantajat-tutkimusta. Vaikka Mäkinen ottaa kirjallisuuden tutkimuksen lisäksi huomioon kirjailijoiden ja aikakau-

Maurialan vuonna 2005 ilmestynyt historia-alan väitöskirja ulotti tarkastelunsa määrätietoisesti 1930-luvun puolelle, mutta pitäytyi tulenkantajien ryhmänmuodostukseen ja jäseniin liittyvissä kysymyksissä traditionaalisella linjalla¹³.

Tämän artikkelin tarkoituksena on tarjota uudenlainen ajattelutapa tulenkantajia koskevan historiakuvan tarkastelulle. Ensimmäisessä luvussa annamme esimerkkejä, missä yhteyksissä käsite ”tulenkantajat” 1920-luvulla varsinaisesti esiintyi ja mitä sillä haluttiin viestittää. Toisessa luvussa tarkastelemme omana aikanaan tunnetun tulenkantajien kulttuuriliikkeen syntymistä, irtautumista nuorvoimalaisesta perinteestä ja institutionalisoitumista vuodesta 1928 eteenpäin. Kolmannessa luvussa selvitämme kirjallisuudentutkimuksen roolia tulenkantajia koskevan historiakuvan keskeisenä määrittäjänä 1930-luvun tulenkantajuuden näkökulmasta. Neljäs luku on yhteenveto, jossa pohdimme, mitä historiantutkimuksella voisi tulevaisuudessa olla annettavaa tulenkantaja-tutkimukselle.

Kirjallisuushistoriallista anakronismia

Tulenkantajien liittäminen kirjailijaryhmän nimeksi ennen vuotta 1928 on anakronistinen tulkinta. Vaikka tulenkantajat esiintyi ensimmäisen kerran vuonna 1924 Nuoren Voiman Liiton (NVL) kirjallisen piirin albumin nimellä, nimeä kantavaa ryhmää ei ollut olemassa ennen *Tulenkantajat*-lehden perustamista. Tutkijoita pitkään kiinnostanut kysymys nimen keksijästä¹⁴ on peittänyt alleen kysymyksen, mitä käsitteet tulenkantajat ja tulenkantajuus varsinaisesti tarkoittivat 1920-luvulla. Aikalaisaineiston perusteella nimeä käytettiin kolmessa eri merkityksessä ennen vuotta 1928, jolloin *Tulenkantajat*-lehti perustettiin ja varsinainen ”häly” tulenkantajista alkoi.

Tulenkantajat-albumi (kustantajana WSOY, 1924–1927) käsitteli pääasiassa ajan kirjallisia taideilmiöitä, mutta myös yhteiskunnallisia kysymyksiä. NVL ja sen yhteydessä albumi on nostettu korostetusti esiin nuorten kirjailijoiden

tärkeänä väylänä julkisuuteen 1920-luvun kirjallisessa elämässä. Albumin nimellä on epäsuorasti perusteltu tulenkantaja-ryhmän syntyminen jo varhain 1920-luvulla, vaikka samalla on tunnustettu, ettei sen merkitys kirjailijoille ollut kovinkaan suuri. Vaikka NVL:lla on kiistatta ollut tärkeä merkitys verkostoitumiselle, tie julkisuuteen kävi NVL:n ulkopuolella julkaistujen yhteisten antologioiden kautta.¹⁵

Albumin nimellä tulenkantajat ei viitannut kirjoittajien ryhmäidentiteettiin, vaan julkaisun rahoittajien käsitykseen tulenkantajuudesta. Albumi oli ennen kaikkea NVL:n ja WSOY:n julkaisu ja liittyi laajemmin näiden instituutioiden projektiin nuorison sivistämiseksi ja kasvattamiseksi. Nuorison sivistämistyö nähtiin tärkeänä osana idealistista tavoitetta kansakunnan eheyttämiseksi.¹⁶ Taustalla vaikutti erityisesti NVL:n ylläjohtaja Ilmari Jäämaa, jolle albumi oli merkki nuorvoimalaisen työn onnistumisesta: ihanteellisuus, ahkeruus, eteenpäin pyrkiminen ja sivistys olivat juurtumassa uuden sukupolven keskuuteen¹⁷. Tulenkantajuus merkitsi Jäämaalle

den taustan, historiallisen muutoksen ja kehittymisen käsittely jää hänellä silti vähiin. Kirjallisuudentutkimuksen perintöä Mäkilällä on myös 1930-luvun rajaaminen tutkimuksen ulkopuolelle sekä tulenkantajien näkeminen kirjailijasukupolvena. Ks. Mäkinen 1989, 17–22.

13. Mauriala 2005, 34–39.

14. Joissain lähteissä keksijäksi mainitaan Ilmari Jäämaa, toisissa Erkki Vala tai Jalmari Jäntti – yksimielisyyttä ei ole löytynyt. Saarenheimo 1966, 15–17; Haavikko 1976a, 14; Kai Häggman, *Piispankadulta Bulevardille. Werner Söderström osakeyhtiö 1878–1939*. WSOY 2001, 328; Ville Laamanen, *Suuri levottomuus. Olavi Paavolaisen kulttuurinen katse ja matkat 1936–1939*. K&H 2014, 46; Riikonen 2014, 55–56.

15. Saarenheimo 1966, 9–17, 146–147; Haavikko 1976a, 23; Kai Laitinen, *Suomen kirjallisuuden historia*. Otava 1997 [1981], 368.

16. Aarne Laurila et al. (toim.) *Nuoren Voiman Liiton historia*. Akateeminen kustannusliike 1963, 50–69; Häggman 2001, 295–313.

17. Ilmari Jäämaa, Nuori Virta. Hiukan Nuoren Voiman Liitosta. *Tulenkantajat. Nuoren Voiman Liiton kirjallisen piirin albumi*. WSOY 1924, 19.

synonyymia NVL:n ihanteille, ja tulenkantajia olivat kaikki, jotka veivät eteenpäin ”sitä innon, hehkun ja harrastuksen, sitä eteenpäinpyrkimisen [sic] soitua, sitä työn tulta, mikä on niin välttämätön kaikelle inhimilliselle kehitykselle”¹⁸. Jäämaalainen tulenkantajuus oli uutta luovaa, mutta suomalaisia yhdistävää suomalaiskansalliseen ideologiaan pohjautuvaa kehitystä kaikilla elämänavaluuilla. Samoin ”tulen kantaminen” [sic] oli tulenkantamista vain ylhäältä ohjatussa muodossa.

Uusi sukupolvi suhtautui Jäämaahan ja NVL:n edustamiin arvoihin jo varhain kriittisesti¹⁹. NVL:n kirjallisesta piiristä ponnistaneet nuoret runoilijat haastoivat jäämaalaisen ihanteellisuuden radikaalilla elämäntavallaan ja uudella runoudellaan. Etenkin *Tulenkantajat*-albumiin suhtauduttiin nuorten kirjailijoiden piirissä vähättelevästi. Jäämaan vaikutuksen lisäksi julkaisun levikki oli vähäinen ja suunnattu lähinnä *Nuoren Voiman*²⁰ lukijoille. ”Koululaisille” kirjoittamista ei pidetty merkityksellisenä, mitä kuvaavat vaikeudet saada albumiin kirjoituksia. WSOY:ssä toimittamisesta vastasi Erkki Vala, joka oli Martti Haavion ohessa nuorten kirjailijoiden tärkein linkki kustannusyhtiöön. Vala joutui jatkuvasti ahdistelemaan kirjailijoita tekstipynnöillään. Velvollisuus Liittoa ja aikakauden tärkeintä kustantajaa kohtaan sai avustajat luovuttamaan vähempiarvoisia tekstejään albumiin. Suuren yleisön tietoisuuteen kaipaaville kirjailijoille matalamman julkaisukynnyksen tarjoavalla albumilla oli silti oma roolinsa kirjallisten kokeilujen (runojen, kritiikin, artikkeleiden) julkaisemisessa sekä kirjailijatovereiden tukemisessa.²¹

Tulenkantajia käsitelleet kirjallisuushistoriat ovat toistuvasti törmänneet hankaluuksiin määritellessään tulenkantajiin kuuluneita henkilöitä. Tulkinnat ovat vaihdelleet suppeasta Olavi Paavolaisen toveripiiristä aina käsitykseen koko sisällissodanjälkeisestä uudesta kirjallisesta sivistyneistösukupolvesta²². Hankaluudet ovat paljolti seurausta halusta pitää kiinni ryhmänimestä,

jota omana aikanaan ei tunnettu samassa merkityksessä kuin nykyään. Vuoden 1927 *Tulenkantajat*-albumissa Jäämaa ja Erkki Vala antavat ymmärtää, että tulenkantajista olisi kuluneina vuosina muodostunut ”jonkinlainen ryhmänimitys”, mutta samassa yhteydessä Jäämaa myös kiistää minkäänlaisen tulenkantaja-ryhmän olemassaolon.²³ Keskustelu on osoitus siitä loppuvuoden 1927 tilanteesta, jossa albumia oltiin jo määrätietoisesti muuttamassa aikakauslehden muotoon²⁴.

Epäselvät ja keskenään ristiriitaiset lausunnot kuvaavat hyvin tilannetta, jossa tulenkantajat oli nimenä hiljalleen alkanut saavuttaa mainetta 1920-luvun kulttuurikentällä ilman, että mikään yksittäinen ryhmä silti tunnustautui sen käyttäjäksi. Kun Jäämaa painotti nimen viittaan kaikkii NVL:n ihanteita eteenpäin vieviin ”soihdunkantajiin”, NVL:n kirjailijapiiriä kutsuttiin toisissa yhteyksissä ”runoilijoiksi”, ”nuoriksi runoilijoiksi” tai yksinkertaisesti ”nuorvoimalaisiksi”.²⁵ Ennen vuotta 1928 ei ole selviä viitteitä

18. Ilmari Jäämaa, Työn tuli. *Tulenkantajat* 1927, 5–7.

19. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkisto (SKS KiA), Erkki Valan kirjekokoelma 355:40:4–5; Kerttu Saarenheimo, *Katri Vala aikansa kapinallinen*. WSOY 1984, 50–52.

20. *Nuori Voima* -lehti perustettiin vuonna 1908 kulttuurista kiinnostuneen nuorison yhdyssiteeksi. Lehti nousi suosioon 1910-luvulla Ilmari Jäämaan päätoimittajakaudella. Lehti säilytti asemansa Nuoren Voiman Liiton perustamisen (1924) jälkeen ja jatkaa ilmestymistään edelleen.

21. SKS KiA, Lauri Viljasen ja Elina Vaaran kirjekokoelmat 833 ja 831; Katariina Eskola (toim.) *Kahden. Martti Haavion ja Elsa Enäjärven päiväkirjat ja kirjeet 1920–1927*. WSOY 1999, 397; Mauriala 2005, 158–161.

22. Mäkinen 1989, 17–22; Vrt. Sevänen 1995, 51.

23. Jäämaa 1927, 5–7; Erkki Vala, Post bellum floret. *Tulenkantajat* 1927, 10.

24. Albumi ilmestyi loppuvuonna 1927 ja jäi viimeiseksi NVL:n Tulenkantajat-julkaisuksi. Ks. myös Nuoren Voiman Liiton vuosikokous. *Etelä-Suomen sanomat* 12.1.1928.

25. SKS KiA, Katri Valan kirjekokoelma 355:23:7:1, Yrjö Jylhän kirje Katri Valalle 26.6.1925; SKS KiA, Lauri Viljasen kirjekokoelma 833, Erkki Valan kirje Lauri Viljaselle 24.4.1925. Vrt. Waltari 1980, 167; Eskola (toim.) 1999, 354–355.

siitä, että tulenkantajat olisi nimenä viitannut muuhun kuin albumiin tai tulenkantajuus nuorvoimalaiseen, tarkemmin määriteltynä jäämaalaiseen kasvatusihanteeseen.

***Tulenkantajat*-lehti – kulttuuriliikkeen synty**

Vuoden 1928 lopulla alkoi ilmestyä *Tulenkantajat*-lehti, joka näytynumerossaan julisti tulenkantajien astuvan suomalaisen taide-elämän johtoon. Tämä merkitsi tulenkantajien kulttuuri-liikkeen syntyä. Lehti oli NVL:n kirjallisen piirin toteuttama hanke, ja samaan aikaan *Tulenkantajat*-albumi lakkautettiin. Tulenkantaja-tutkimuksessa lehden merkitys ja käsittely on ollut ristiriitaista. Yhtäältä tulenkantajiksi nimettyä *kirjailijaryhmää* käsiteltäessä tulenkantajuutta saatetaan kuvata lehden iskulauseilla ja teemoilla²⁶, jolloin vuosien 1924–1927 tulenkantajien merkitykseen liittyy jälleen anakronistinen ongelma. Toisaalta on tunnustettu, että tulenkantajiin liittynyt keskustelu ja ”mainospauhu” käytiin omana aikanaan juuri lehden ympärillä²⁷. Kolmanneksi lehden perustamista on pidetty tulenkantaja-ryhmän hajaannuksen alkuna.²⁸ Tämä siitä huolimatta, että vasta tässä vaiheessa 1920-luvun kulttuurikentälle ilmestyi ryhmä, joka ilmoitti kantavansa tulenkantajien nimeä ja saapui näkyvästi toteuttamaan kaivattua sukupolvenvaihdosta. Neljänneksi lehden merkitystä tulenkantajien historiassa on vähätelty sen kirjallisuuden ylittävän luonteensa vuoksi²⁹.

Vaikka lehtihanke ideoitiin ja laitettiin alulle NVL:n kirjallisessa piirissä, lehden ja vuonna 1929 perustetun Tulenkantajain Seuran ympärille kerääntyi heterogeeninen joukko, joka edusti eri taideoja, yhteiskuntaluokkia ja poliittisia virtauksia. Lehti irtautui NVL:n ja WSOY:n vaikutusvallasta muodostamalla Tulenkantajat Osakeyhtiön rahoituksen järjestämiseksi. Huolimatta Ilmari Jäämaan antamasta tunnustuksesta uuden yrityksen rohkeudelle³⁰, lehti teki selkeän irtioton nuorvoimalaisesta ideologiasta. Vaikka kirjallisuudentutkimuksessa on korostet-

tu lehden kirjallista ohjelmattomuutta³¹, lehdestä on silti erotettavissa selviä ohjelmallisia teemoja. Lehden ensimmäiset numerot olivat korostetun ohjelmallisia ja niissä tulenkantajat vaativat Suomen henkisen elämän uudistamista lupautuen itse ottamaan tämän työn vastuulleen.

Tulenkantajain Seuran, jonka puheenjohtajana Erkki Vala myös toimi, ohjelmaksi määriteltiin sivistyksen, kansanvallan ja pasifismin puolestaminen sekä taiteiden ja Paneurooppa-aatteen ajaminen³². Kirjallisuushistorioissa seuralle ei ole annettu juurikaan painoarvoa, sillä tulenkantajia on tarkasteltu pääasiassa kirjallisuusilmionä. Koska tulenkantaja-kaanonin merkittävimmät kirjailijat eivät hakeneet seuran jäsenyyttä, sen on katsottu nimestään huolimatta olleen vain sivujuonne kirjailijaryhmän historiassa³³. Seuran alkuperäisenä tarkoituksena oli kuitenkin *Tulenkantajat*-lehden esiin nostamien teemojen siirtäminen uudelle keskustelufoorumille. Näin ollen seuran perustamisen voi nähdä osoituksena tulenkantajien voimakkaasta pyrkimyksestä toteuttaa asettamaansa tehtävää suomalaisen kulttuurin uudistamiseksi, mikä vaati uusien rakenteiden luomista ja kulttuuriliikkeen institutionalisoitumista. Päätoimittaja Erkki Valan johdolla tulenkantajuuden sisältö muovautui 1920-luvun loppuvuosina lehden iskulauseista ja teemoista sellaiseksi, millaisena aikalaiset sen tunsivat. Vastaanotto oli tunnetusti ristiriitainen.

26. Esim. Laitinen 1997, 368–369

27. Saarenheimo 1966, 203

28. Saarenheimo 1966, 265.

29. Saarenheimo 1966, 257–266; Haavikko 1976a, 31–37.

30. SKS KiA, Nuoren Voiman Liiton arkisto (NVL) 3920, NVL:n historian käsikirjoitus ja toimitusaineistoa, Vuosikokouksen pöytäkirja 6.1.1929.

31. Laitinen 1997, 368–369.

32. Mauriala 2005, 252.

33. Saarenheimo 1966, 258; Haavikko 1976a, 35.

Lehden linja ei tyydyttänyt myöskään kaikkia tulenkantajia, vaan kansallisia arvoja painottavat asettuivat päätoimittajaa vastaan. Seurauksena oli liikkeen jakaantuminen, joka on nähty jakona kansallismielisiin ja kansainvälisiin kosmopoliitteihin. Akateemisen Karjala-Seuran jäsenet toteuttivatkin ”palatsivallankaappauksen”, jolla Erkki Vala syrjäytettiin päätoimittajan paikalta³⁴. Olavi Paavolainen korvasi hänet päätoimittajana.³⁵ Kamppailu lehden linjasta ja päätoimittajuudesta oli samalla myös kamppailua tulenkantajuuden sisällöstä. Päätoimittajan vaihdos voidaankin nähdä pyrkimyksenä palauttaa tulenkantajuuden sisältö lähemmäksi jäämaalaisuutta sekä yhdistää katkenneet siteet NVL:n kanssa. Lehden sisältö muuttui maltillisemmaksi ja kansallismielisemmäksi, mutta menetti samalla kiinnostavuuttaan ja ajautui konkurssiin vuoden 1930 aikana tilaajamäärien laskiessa. Nuorvoimalainen idealismi siirtyi kansallismielisiltä tulenkantajilta seuraavalle sukupolvelle Mika Waltarin NVL:n yhteyteen perustaman Kerho 33:n kautta. *Tulenkantajat*-lehden synnyttäjä, kirjallisuuden, kulttuurin ja yhteiskunnan yhdistänyt tulenkantajuus puolestaan siirtyi uudelle vuosikymmenelle Tulenkantajain Seuran ja uuden *Tulenkantajat*-lehden (1932–1939) välityksellä. Niiden toiminta jatkui aina vuoteen 1939 saakka, jolloin lehti jouduttiin lakkauttamaan talvisodan syttyessä.³⁶

Huomionarvoista tulenkantaja koskevan historiakuvan kannalta on, että *Tulenkantajat*-lehteen ja Tulenkantajain Seuraan eivät ottaneet osaa kaikki nuorvoimalaiset runoilijat ja kirjailijat, jotka myöhemmin on nimetty tulenkantajiksi. Esimerkiksi maaseudulla asunut Katri Vala ei juurikaan osallistunut ensimmäisen lehden toimittamiseen, ja Mika Waltari on itse kieltänyt kuuluneensa tulenkantajiin³⁷. Toisekseen *Tulenkantajat* oli laaja-alainen, kirjallisuuden ylittävä kulttuurijulkaisu sen syntymisestä lähtien. Lehden sisällöt ja teemat käsittelivät kaikkia taidealoja, kulttuuripolitiikkaa ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Kolmanneksi tulenkantajat ja tulenkantajuus liitettiin omana aikanaan juuri lehteen ja seuraan, ei nuoriin runoilijoihin tai NVL:n kirjalliseen piiriin. Kuvaavaa on, että seuraavaa sukupolvea edustaneet nuoret radikaalit pitivät Erkki Valaa todellisena tulenkantajana, eivät Olavi Paavolaista³⁸. Julkisesti nimen Tulenkantajat käyttöönsä ottanut ryhmä oli jo lähtökohtaisesti yleinen kulttuuriliike, joka ei rajoittunut ainoastaan kirjallisuuteen. Kirjallisuudella oli toki keskeinen rooli, olivathan keskeiset tulenkantajat nimenomaan kirjailijoita.

1930-luvun tulenkantajuuden puuttuva identiteetti

1930-luvun tulenkantajuuden puuttuva identiteetti

Kun *Tulenkantajat* alkoi marraskuussa 1932 uudelleen ilmestyä Tulenkantajain Seuran äänenkannattajana, lehden nimi herätti vastareaktion NVL:n piirissä. *Helsingin Sanomissa* julkaistussa julkilausumassa useat 1920-luvulla uransa aloittaneet kirjailijat³⁹ sanoutuivat irti ”Erkki Valan uuden lehtiyrityksen aatteellisesta sisällöstä”, joka tulenkantajien nimen varjolla antoi heidän mukaansa ”väärän kuvan nuoren kirjailijapolvemme aatteellisista pyrkimyksistä”⁴⁰.

Julkilausumasta löytyy useita yhtymäkohtia tulenkantajien kirjallisuushistorialliseen kaanoniin. Keskeisin niistä on politiikan ja kirjallisu-

34. Päätoimittajan vaihdosta päätetyssä kokouksessa olivat läsnä AKS:n Martti Haavio, Iiro Kaikko, Jussi Teljo ja Urho Kekkonen sekä Erkki Vala, Olavi Paavolainen ja Lauri Viljanen; Matti Kurjensaari, *Loistava Olavi Paavolainen*. Tammi 1975, 116–117.

35. Haavikko 1976a, 35–37; Ari Uino, Urho Kekkonen ja tulenkantajat. *Historiallinen aikakauskirja* 80 (1982), 209; Mauriala 2005, 260–262.

36. Mauriala 2005, 260–263.

37. Haavikko 1976, 16; vrt. Waltari 1980, 167.

38. Kurjensaari 1975, 117–118.

39. Julkilausuman olivat allekirjoittaneet mm. Ilmari Jäämaa, Arvi Kivimaa, Unto Seppänen, Mika Waltari, Lauri Viljanen, Martti Haavio, Elsa Enäjärvi-Haavio ja Yrjö Jylhä. Olavi Paavolainen olisi ilmeisesti halunnut nimensä mukaan, mutta se jäi pois vahingossa; Kurjensaari 1975, 140; Jaakko Paavolainen, *Olavi Paavolainen. Keulakuva*. Tammi 1991, 120.

40. Julkilausuman käsittelystä lisää ks. Kosunen & Mieskonen 2014, 16–19.

den erottaminen toisistaan. Vaikka ”nuoren polven aatteellisten pyrkimysten” sisältöä ei tarkemmin eritellä, on selvää, että julkilausuma asettui uusien tulenkantajien vasemmistolaista luonnetta vastaan. Koska 1930-luvun alun yhteiskunnallinen polarisoituminen on yksi tärkeimmistä kirjallisuushistorian esittämistä perusteluista tulenkantajien hajoamiselle⁴¹, vuoden 1932 vastalause on soveltunut havainnollistamaan vanhan aikakauden loppua ja uuden alkua.⁴² Vaikka tulenkantajat oli 1930-luvulla edelleen pääosin kirjailijoista muodostunut liike, jossa Erkki Valan ja vasemmistokirjailijoiden lisäksi jatkoivat myös Katri Vala ja Pentti Haanpää⁴³, jatkumoa kahden ryhmän välillä ei ole pidetty riittävänä.

Poliittista puolta lukuun ottamatta kirjallisuushistorian esitykset eivät ole kovinkaan tarkasti perustelleet, mikä tekee 1930-luvusta tulenkantajien kaanoniin soveltumattoman. Perustelujen yksipuolisuus paljastaa näkyvästi tulenkantajien jälkikäteen rakennetun historiakuvan, jossa 1920-luku ja kirjallisuus peittävät 1930-luvun tulenkantajuuden alleen. Vaikka tulenkantajia muuten on pidetty epäselvänä ja monille kulttuurin alueille levinneenä liikkeenä, kirjallisuudentutkimus on asettanut ryhmälle tiettyjä sisällöllisiä kriteerejä. Kai Laitinen paikantaa kotimaisen kirjallisuuden historiassaan tulenkantajat ekspressionismin suomalaiseksi muunnelmaksi, Pertti Lassila tiivistää oman ekspressionistisen näkökulmansa tulenkantajien suomenruotsalaisen modernismin perintöön ja Ritva Haavikolle 1930-luvun tulenkantajat on vastavoima nuorvoimalaisille tulenkantajille. Kaikki edellä mainitut näkökulmat ovat tiukasti kiinni 1920-luvussa⁴⁴. Uudet tulenkantajat eivät ole täyttäneet näitä kriteerejä, minkä vuoksi heidät on jätetty tarkastelussa syrjään. Näkemyksiä ei ole muuttanut se, että uusi *Tulenkantajat* ilmoitautui näytenuumerossa ensimmäisen lehden suoraksi seuraajaksi⁴⁵.

Toinen näkökulma avautuu siitä huomiosta, että tulenkantajat saavuttivat kestävimät voit-

tonsa kirjallisella kentällä vasta myöhemmällä iällään. Tavallisesti viitataan muun muassa Waltarin historiallisiin romaaneihin, Paavolaisen matkakirjoihin, Viljasen kriitikontyöhön ja Haavion kansanrunoustutkimuksiin⁴⁶. Koska tulenkantajien 1930-luvun toiminta on henkilöitynyt hyvin vahvasti Erkki Valaan, esimerkiksi uusi *Tulenkantajat* on näyttäytynyt tulenkantaja-ajan jälkeisenä toimintana.

Erkki Valan hallitseva asema toisessa tulenkantajuudessa on samalla johtanut siihen, että koko liike on herkästi luettu täysin kaunokirjallisuuden ulkopuoliseksi ilmiöksi. Valan oma tuotanto ei ole läpäissyt kirjallisuushistorioiden esteettistä seulaa. Harva esimerkiksi muistaa romaania *Leijonajuhlat* (1930), joka edelleen on laajin tulenkantajista kirjoitettu avainromaani. Yhdessä kirjan harvoista aikalaisarvosteluista Paavolainen toivoi *Leijonajuhlille* mahdollisimman hiljaista hautausta⁴⁷. Toive on sittemmin toteutunut Valan koko kaunokirjallisen tuotannon kohdalla. Nykyisin Vala muistetaan pääasiassa 1930-luvulla sananvapautta puolustaneena toimittajana ja Kirjailijain kustannusliikkeen johtajana, joka pyrki saamaan Pentti Haanpään teoksia julkisuuteen.

41. Haavikko 1976, 32; Lassila 1987, 214; Laitinen 1997, 368–370.

42. Vuosi 1932 on toisessakin mielessä symbolinen tulenkantajien hajoamisessa, sillä samana vuonna ilmestyi Paavolaisen *Suursiivous*.

43. Vuoteen 1932 saakka myös Lauri Viljanen ja Elina Vaara.

44. Haavikko 1976a, 37–39; Lassila 1987, 109–113; Laitinen 1997, 370.

45. *Tulenkantajat* 1932, näytenumero.

46. Saarenheimo 1966, 264–266; Haavikko 1976, 40; Kai Laitinen, Suomen kirjallisuus 1920- ja 1930-luvulla. Yleispiirteitä ja taustaa. Teoksessa *Hurma ja paatos, Näkökulmia 1920- ja 1930-luvun kirjallisuuteen*. Kirjallisuuden ja musiikkitieteen laitoksen julkaisuja A 9. Turun yliopisto 1984, 20; Laitinen 1997, 370.

47. Olavi Paavolainen, *Suursiivous. Eli kirjallisessa lastenkamarissa*. Gummerus 2008 [1932], 84–85.

Tulenkantajia ja kiilalaisia ryhmäkuvassa vuonna 1936. Vas. Irja ja Raoul Palmgren, Helmer Adler, Maija Savutie, Ahti Myrsky, seisomassa Tapio Tapiovaara, Armi (Arvo Turtiaisen sisar). Lähde: Kansan Arkisto. Kuvannumero: KansA33-1986.

Sen sijaan Katri Valan kohdalla voisi olettaa, että hänen runoilijanmaineensa olisi toiminut siltana nuorvoimalaisuuden ja toisen tulenkantajuuden välillä. Valan 1920-luvun runokokoelmat olivat olleet tärkeässä roolissa tulenkantajien kirjallisen maineen kehitymisessä. Koska yhteiskunnallinen radikalisoituminen oli viimeistään *Paluu*-kokoelmasta (1934) lähtien keskeinen osa myös Katri Valan kirjallista toimintaa, hänenkään myöhempää toimintaansa ei ole nähty nuorvoimalaisen tradition jatkajana⁴⁸. Akateeminen kirjallisuushistoria on saanut näkemyksilleen hyvää taustatukea kulttuurijärjestö Kiilalta, joka varsinkin toisen maailmansodan ja Valan kuoleman jälkeen pyrki aktiivisesti liittämään hänet osaksi työväen kirjallisuushistoriaa. Paljolti Kiilan oman historiaperinteen vaikutuksesta Katri Valaa ei myöskään muisteta 1930-luvun ”taistelevana tulenkantajana”, vaan Kiilan synnyn taustalla olleena äitihahmona⁴⁹.

Tulenkantajia koskevan historiakuvan muodostuminen houkuttelee kontrafaktuaaliseen pohdintaan. Jos Waltari esimerkiksi olisi nimenyt Kerho 33:n⁵⁰ Tulenkantajiksi, olisi sen jälkimmäine epäilemättä tullut yhdistymään toista tulenkantajuutta vahvemmin 1920-luvun nuoriin runoilijoihin ja jäämaalaisuuteen. Vähintään

48. Saarenheimo 1984, 207–226; Lassila 1987, 202–203; Mauriala 2005, 269–274.

49. Matti Rinne, *Kiila 1936–2006. Taidetta ja taistelua*. Tammi 2006, 57–58; vrt. Raoul Palmgren, Tulenkantajat. Kosmopolitismin välinäytös kansallisessa kulttuurissamme. Teoksessa Maiju Savutie et.al. (toim.) *Kiilan albumi V*. Kiila ry. 1948, 22; Raoul Palmgren, *Työläiskirjallisuus (proletaarikirjallisuus)*. Kirjallisuus- ja aatehistoriallinen käsittelevä. WSOY 1965, 87; Raoul Palmgren, *Kapinalliset kynät II. Itsenäisyysajan työväenliikkeen kaunokirjallisuus*. WSOY 1984, 11.

50. Ks. Panu Rajala, *Unio Mystica. Mika Waltarin elämä ja teokset*. WSOY 2011 [2008], 363.

vuoden 1932 vastalause NVL:n nimen alla olisi jäänyt tällöin julkaisematta. Edelleen voi arvuutella vuotta 1935, jolloin Paavolainen oli lähellä korvata Erkki Valan *Tulenkantajien* päätoimittajana.⁵¹ Jos tämä olisi tapahtunut, olisiko Valan toiminta muodostunut jälkitarkastelussa ainoastaan välivaiheeksi, jonka jälkeen 1920-luvun tulenkantajuus olisi Paavolaisen myötä tehnyt paluun? Vaikka kysymykset jäävät vaille vastauksia, on oletettavaa, että Waltarin ja Paavolaisen kirjailijamaaineiden myötä nykyisin tulenkantajista puhuttaisiin vahvemmin myös 1930-lukulaisena liikkeenä.

Koska 1930-luvun tulenkantajuudesta ei ole tehty riittävästi tutkimusta sen omista lähtökohdista käsin, liikkeellä ei tunnu olevan juuri lainkaan piirteitä, jotka olisivat ominaisia vain sille itselleen. Osittain se on kiinni nuorvoimallisuuden hajoamisen ristiriitaisessa perinteessä, osittain 1930-luvun kansanrintamassa ja Kiilan perustamisessa⁵². Oman identiteetin ja historiakuvan puuttuminen on merkinnyt Erkki Valan ympärille kerääntyneelle liikkeelle epämääräistä ajalehtimistä 1930-luvun politiikan ja kirjallisuuden veteen piirretyllä viivalla.

Tutkimatonta historiaa

Tulenkantajien kaltaiset kirjailijaryhmät⁵³ ovat kirjallisuushistoriassa tärkeitä menneisyyden jäsentämisen apuvälineitä. Samoin kuin useimmat historiantutkimuksen omat vuosikymmenjaottelut ja aikakausien nimet, kirjalliset ryhmät harvemmin kestävät lähempää historiallis-faktuaalista tarkastelua⁵⁴. H. K. Riikonen on osuvasti todennut, että ”harva asia humanistisessa tutkimuksessa lienee epäkiitollisempaa kuin kattavan kirjallisuushistorian laatiminen” ja ”vastavasti harva asia lienee helpompaa kuin kirjallisuushistorioiden puutteiden ja epätasällisyyksien osoittaminen.”⁵⁵ Vaikka periodisointi – myös kirjailijaryhmiin perustuva – on olennainen menneisyyden ymmärtämisen apuväline, historiantutkimuksen olemukseen kuuluu myös tarkastella kriittisesti kaikenlaisia yleistyksiä ja ni-

den mahdollisesti välittämiä ristiriitaisia käsitteitä.

Kirjallisuushistorian käsitys tulenkantajista perustuu kirjallisuudentutkimuksen omiin lähtökohtiin ymmärtää kyseistä historiallista ilmiötä osana suomalaisen kirjallisuuden kehitystä – ja sellaisenaan lähtökohta on täysin hyväksyttävä. Ja kuten historiantutkimus, myös kirjallisuushistorian käsitteet ovat jatkuvan muutoksen alaisia. Yhtäläisyyksistä huolimatta kirjallisuushistoria ja historiantutkimus eivät silti ole vain kolikon kaksi puolta. Kontekstien vaihteluista huolimatta kirjallisuushistoria on nimensä mukaisesti kiinnostunut kirjallisuuden kehityksestä ja se palautuu viime kädessä kirjallisuuteen. Historiantutkimukseen tämä rajaus ei päde ja siksi sen tulee olla varovainen sen historiakuvan suhteen, jota kirjallisuushistoriat ja muut kirjallisuudentutkimuksesta vaikutteita ottaneet historiateokset tulenkantajista esittävät.

Pertti Lassilan mukaan olennaisinta tulenkantajien kaltaisessa ryhmässä on kirjallinen tuotanto, ei syntymävuodet, ryhmänimet tai tekijöiden elämäkerrat. Huomionarvoista on, että

51. Kun *Tulenkantajat* ajautui vuoden 1935 paikkeilla taloudellisiin vaikeuksiin, Tulenkantajain seura pyrki hankkimaan avustusta vanhalta tukijaltaan, vasemmistovaihtaja Hella Wuolijolta. Wuolijoki asetti – Tulenkantajain seuran ääri vasemmiston tuella – avustukselleen ehdon, että Erkki Vala tulisi vaihtaa *Tulenkantajain* päätoimittajan paikalta. Valan paikalle kaavailtiin Olavi Paavolaista. SKS KiA, Erkki Valan arkisto, kansio 7, Tulenkantajan muistelmia, 148, 153–154.

52. Palmgren 1984, 236; Kari Sallamaa, *Kansanrintaman valo. Kirjailijaryhmä Kiilan maailmankatsomus ja esteettinen ohjelma vuosina 1933–1943*. SKS 1994, 56–59.

53. Vrt. mm. 1910-luvun lopun suomenruotsalainen Dagdrivare-ryhmä, 1960-luvun Turun Underground tai 1970-luvun nuorvoimallinen Myrsky.

54. Historiantutkimuksen periodeista ks. Mikko Majander, Periodisointi, nimeäminen, historiakäsitys. *Tieteessä tapahtuu* 5 (2002), 15–18, <http://www.tieteessatapahtuu.fi/025/Majander.pdf> (9.8.2014).

55. H. K. Riikonen, Ansiokas vaan ei ongelmaton kirjallisuushistoria. *Tieteessä tapahtuu* 3 (2000), <http://www.tieteessatapahtuu.fi/003/riikonen.htm> (9.8.2014).

Lassila esittää ulkokirjalliselle tutkimukselle soveltuvimmaksi tieteenalaksi sosiologiaa, mutta jättää historian tutkimuksen mainitsematta.⁵⁶ Sukupolviin ja ryhmänmuodostuksiin liittyvät kysymykset ovatkin perinteisesti kuuluneet yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteisiin. Esimerkiksi Matti Virtanen on tutkimuksessaan *Fennomanian perilliset* samaistanut – mannheimilaisen sukupolvi-teorian tulkintakehyksessä – tulenkantajat ”nuoren voiman sukupolveen”⁵⁷. Virtasen tutkimuksessa 1930-luvun tulenkantajuus rajautuu kokonaisuudessaan sosiologisen käsitteen ulkopuolelle ja myös nuorvoimallinen tulenkantajuus jää lopulta melko vähäiselle sisällölle. Kuten edellä on esitetty, myös kirjallisuudentutkimus on – päinvastoin kuin Lassila toivoi – ottanut yhä enemmän vaikutteita yhteiskuntatieteistä⁵⁸, mikä edelleen on voimistanut kirjallisuushistorian asemaa tulenkantajia koskevan laajemman historiakuvan keskeisenä määrittäjänä.

Historiantutkimuksen näkökulmasta Lassilan peräänkuuluttamaa kirjallisuushistoriaa ja Virtasen sosiologista asetelmaa yhdistää vahva teoriapainotteisuus. Lassilalla rajaavana kontekstina on ekspressionismi, Virtasella mannheimilaiset fraktiot. Historiantutkimuksen vahvuutena sen sijaan on – tai ainakin tulisi olla – että se voi jättää ulkoapäin omaksuttujen teorioiden korostamisen vähemmälle ja luoda näkemyksensä tutkimuskohteestaan alkuperäislähteiden kautta. Tämä tehtävä edellyttää mahdollisimman laajaa ennako-oletuksista luopumista ja jälkikäteen rakennettujen mielikuvien historiografista tarkastelua. Kuten tässä artikkelissa olemme esittäneet, aikalaisaineiston valossa kirjallisuushistorian välittämä historiokuva tulenkantaja-nimisestä kirjailijaryhmästä tulee muuttamaan olennaisesti.

Tulenkantajat-käsitteen näkökulmasta tulenkantajien historian määrittäminen 1920-luvun kestäneeksi ajanjaksoksi on osittain epätarkkaa, osittain myös anakronistista. Itse nimi näki päivänvalon vasta vuonna 1924 ylhäältä päin ase-

tettuna nimikkeenä NVL:n ja WSOY:n yhteistyössä toteuttamalle sivistys- ja kasvatusohjelmalle, ei ryhmän nimeltä ”tulenkantajat” halusta luoda itselleen äänenkannattajaa. Epäselvyydet liittyen tulenkantajien jäseniin ja ryhmänmuodostukseen palautuvat pääasiassa siihen virheelliseen tulkintaan, jossa on pyritty yhdistämään NVL:n tulenkantajuus ja ”nuorten runoilijoiden” kirjallinen piiri yhdeksi kokonaisuudeksi. Riittäviä todisteita siitä, että vakiintunut tulenkantajien ryhmäidentiteetti olisi syntynyt ennen vuotta 1928, ei silti ole olemassa. Vuosina 1924–1927 tulenkantajat esiintyi lähes yksinomaan NVL:n kirjallisen piirin albumissa, ei ”nuorten runoilijoiden” tai ”Paavolaisen sisäpiirin” ryhmien nimellä kuten kirjallisuushistoria asian yleensä esittää.⁵⁹

Tulenkantajien kulttuuriliike syntyi vasta vuonna 1928 sen institutionalisoitumisen kautta, joka liittyi aikakauslehden, osakeyhtiön ja seuran perustamiseen. Vaikka NVL oli lehden perustamisen taustalla, uusi julkaisu merkitsi samalla tietoista itsenäistymisliikettä nuorvoimallisesta idealismista. Tulenkantajien ryhmätunne ei ainoastaan syntynyt aikakauslehden myötä, vaan se myös tietoisesti synnytettiin lehden sivuilla. Tulenkantaja-ryhmä ei ollut samalla tavalla kirjallinen ilmiö kuin ”nuoret runoilijat” tai epäpoliittinen kuin nuorvoimallinen käsitys tulenkantajuudesta, vaan se edusti ensimmäisen maailmansodan jälkeisen sukupolven uudenlaisista asennoitumista kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Koska kirjallisuus ei missään vaiheessa ollut tulenkantajien olemassaololle välttämätön sisäl-

56. Lassila 1987, 208–209.

57. Matti Virtanen, *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*. SKS 2001, 22–24, 143–149.

58. Ks. esim. Juhani Niemi, *Kirjallisuus instituutiona. Johdatus sosiologiseen kirjallisuudentutkimukseen*. SKS 1991, 46–60; Varpio et al. (toim.) 1999.

59. Aikakauslehtihanketta suunniteltiin samaan aikaan loppuvuodesta 1927, kun viimeisen albumin toimitusta valmisteltiin.

tö, aikakauslehden lopettaminen ja liikkeen hajoaminen vuonna 1930 ei merkinnyt tulenkantajuuden loppua. Uuden vuosikymmenen alussa tulenkantajien ajattelu oli kehittynyt laajemmaksi liikkeeksi, kulttuuriradikaaliksi tulenkantajuudeksi, joka syntyi vuodesta 1932 uudelleen Tulenkantajain Seuran elvyttämisen ja uuden *Tulenkantajat*-lehden perustamisen kautta. Uusi vastakkainasetteluiden vuosikymmen ja muuttunut poliittinen ympäristö muokkasivat 1930-luvun tulenkantajista omannäköisensä vasemmistoliberaalin ilmiön. Toisen tulenkantajuuden juuret pysyivät silti tiukasti vuodessa 1928, jolloin tulenkantajat heti syntyessään otti aktiivisesti osaa yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sen sijaan nuorvoimalainen perintö näkyi siinä, että myös 1930-luvun tulenkantajat koostuivat pääosin kirjailijoista, jotka kokivat kirjalliset aiheet toiminnalleen tärkeiksi.

Koska historian tutkimus ei lähesty tulenkantajia kirjallisuuden sisällöistä käsin, sen ei myöskään tarvitse kilpailla kirjallisuushistorian kanssa kaunokirjallisten teosten esteettisestä tai historiallisesta arvosta. Esimerkiksi Erkki Valalle ei tästä syystä ole syytä vaatia näkyvämpää paikkaa kirjallisuushistoriassa, koska teosten sijaan Valan merkitys perustui niiden kirjallisten olosuhteiden luomiseen, joita ilman nuorten kirjailijoiden esiinmarssi 1920-luvulla olisi jäänyt paljon vähemmälle huomiolle. Se, että 1930-luku on myöhemmin määrittänyt Valan henkilöhistoriaa, ei muuta tätä tosiasiaa. Toisaalta alkupe- räislähteillä on taipumus muuttaa jälkikäteen ylikorostuneita kuvia. Tästä syystä esimerkiksi Olavi Paavolaisen rooli tulenkantajien ehdottamana keskushenkilönä on arvioitava uudelleen. Vaikka Paavolaisen asema oman 1920-luvun ”sisärenkaansa” parissa oli vastaansanomaton⁶⁰, hän ei ollut luomassa Erkki Valan tavoin tulenkantajien läpimurrolle välttämättömiä kirjallisia rakenteita.

Vesa Maurialan väitöskirja (2005) osoitti historian tutkimuksen olevan kiinnostunut tulenkantajista, mutta keskustelu ilmiön historiaku-

van perusteista jäi tällöinkin käymättä. Viime vuosina myös kirjallisuudentutkimuksessa on havahduttu kirjallisten ryhmien ja koulukuntien historiallisempaan käsittelyyn. Esimerkiksi 1980-luvun ”Pahan koulukuntaa” tutkinut Ville Sassi on todennut, että vakiintuneet termit, kuten ”otavalaiset modernistit” tai ”tulenkantajat” syntyvät täyttämään tiettyjä tarpeita, saavat asemansa toistojen myötä sosiaalisessa toiminnassa ja juurtuvat kirjallisuuden historiakuvaan. Sassin mukaan puheella koulukunnasta tai ryhmästä on tapana ohittaa kyseisen kirjallisuusilmiön kriittinen tarkastelu.⁶¹ Sassin näkökulma tarjoaa mielenkiintoisen tieteidenvälisen mahdollisuuden kirjallisuudentutkimuksen ja historian tutkimuksen välille.

Tulenkantajien historia on vielä monin paikoin kartoittamatonta maaperää. Uusia tuloksia syntyy sitä mukaan, kun kirjallisuushistorian pitkä tutkimusperinne osataan nähdä vain yhtenä näkökulmana muiden joukossa, ei tulenkantajia määrittävänä normina. Esimerkiksi Erkki Valan tarkempi tutkimus vaikuttaa suoraan myös tulenkantajien historian muuttumiseen. Ristiriitaisuudet, monitulkintaisuudet ja näkökulmien kirjo kuuluvat olennaisesti historiallisten ilmiöiden luonteeseen. Niitä testaamalla ja kyseenalaistamalla historioitsijoilla on mahdollisuus muodostaa kokonaiskuva tulenkantajienkin tavanomaisen ilmiön historiasta, jossa kaunokirjallisuus on vain yksi osa moniulotteista kulttuuriliikettä.

60. Ks. Saarenheimo 1966, 146–166.

61. Ville Sassi, *Uudenlaisen pahan unohtettu historia. Arvohistoriallinen tutkimus 1980-luvun suomalaisen romaanin pahan tematiikasta ja ”pahan koulukuntaa” -vuosikymmenmäärityksen muodostumisesta kirjallisuusjärjestelmässä*. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 25. Itä-Suomen yliopisto 2012, 268; Ville Sassi, Tematiikka ajan tarpeisiin. Kirjallisuuskeskustelu loi 1980-luvun pahan tematiikan reaktioksi arvomurrokseen. *Avain* 1 (2012), 27–29. – *Nyt julkaistu Janne Kosusen ja Matti Mies-kosen artikkeli on käynyt läpi tieteellisen vertaisarvioinnin.*

Abstract: The Fire Bearers. Historical Research and Culture Movement of the Interwar period

The article concerns the cultural movement known as the Fire Bearers that appeared in the interwar period in Finland. The traditional view of the Fire Bearers derived from literary research has, on closer inspection, proved to be problematic. The article unravels the research tradition on the Fire Bearers highlighting his-

toric and thematic deficiencies as well as anachronistic features. A new perspective on the history of the Fire Bearers is opened through analyzing the 1930s. To conclude, the question of what historiography can offer in the future for the study of a literary subject such as the Fire Bearers is considered.

Keywords: The Fire Bearers, literary history, historiography, interwar period, Finland